

Sveti in veliki koncil pravoslavne cerkve

Predstavitev sklepnih dokumentov koncila na Kreti ob binkošti 2016

UVOD

Po več kot 50 letih vsepravoslavne priprave je letos od 18. do 27. junija 2016 vendarle potekal *Sveti in veliki koncil pravoslavne Cerkve*. Zaradi političnih razmer so lokacijo zborovanja prestavili iz Carigrada na Kreto, kjer je koncil potekal na Pravoslavni akademiji. Koncil je sklical carigrajski ekumenski patriarh Bartolomej I., ki ima častno mesto med vsemi voditelji pravoslavnih Cerkva. Potekal je pod geslom: "Vse je poklical k edinosti", vzetim iz binkoštnega kondaka pravoslavne liturgije: "On je razdelil narode. Ko je delil ognjene jezike, je vse poklical k edinosti. Tako enodušno slavimo vsesvetega Duha."

Sodelovalo je deset avtokefalnih Cerkva (Aleksandrija, Jeruzalem, Srbija, Romunija, Ciper, Grčija, Poljska, Albanija, Češka in Slovaška), ki jih je predstavljajo 156 škofov. Razlika v številu škofov do tistega, ki je bilo uradno – 290 – je nastala zaradi tega, ker poljska, češka in ciprska Cerkev niso poslale vseh 25 škofov, kot je imela vsaka Cerkev pravico. Zaradi različnih razlogov pa je koncil okrnila neudeležba štirih Cerkva (Antiohija, Rusija, Bolgarija in Gruzija), kar dejansko pomeni, da številčno ni bila prisotna večina

pravoslavnih vernikov. Prisotni pa so bili tudi delegati različnih Cerkva kot opazovalci. Delegacijo Katoliške Cerkve je vodil kardinal Kurt Koch, predsednik Papeškega sveta za edinost kristjanov.

Ob sklepu koncila so objavili skupno 8 uradnih dokumentov: okrožnico, sporočilo ter šest dokumentov glede določenih tematik.¹ Objavljeni so v vseh štirih uradnih jezikih koncila, tj. grščina, angleščina, ruščina in francoščina. Vsi koncilski očetje so fizično podpisali sklepne dokumente, le nekateri so se pri posameznih dokumentih vzdržali.²

SPOROČILO SVETEGA IN VELIKEGA KONCILA PRAVOSLAVNE CERKVE

S trnjen dokument v 12. točki povzame vzroke, pomen in samo dogajanje koncila na Kreti, ki "ga je sklical Njegova svetost ekumenski patriarh Bartolomej po skupni volji Njihovih eminenc primasov lokalnih pravoslavnih avtokefalnih Cerkva." Zapisali so, da je temelj teoloških diskusij gotovost o tem, da Cerkev ne živi sama zase, temveč prenaša sporočila evangelija ter pričuje vsemu svetu za Božje darove: ljubezen, mir, pravičnost, spravo, moč križa in vstajenja ter pričakovanje

večnega življenja. "Ključna prioriteta koncila je bila oznaniti enotnost Pravoslavne Cerkve. Edinost, utemeljena na evharistiji in apostolskem nasledstvu škofov, mora biti še okrepljena in mora prinašati nove sadove" (1). Poudarek je na konciliarnosti, ki prešinja organizacijo Cerkve in ji začrtava pot. Pravoslavne avtokefalne Cerkve tako ne sestavljajo nekakšne federacije Cerkva, temveč "eno, sveto, katoliško in apostolsko Cerkev".

Dokument sporoča tudi odločitev o nadaljevanju institucij 'zborov škofov', ki bodo zajemale vse kanonične škofove na določenem ozemlju ter jih združevali v trudu za konciliarnost. Druga pomembna odločitev, ki jo prinaša ta dokument, pa je v tem, da so potrdili pomembnost t. i. *sinaks primasov*,³ ki naj bi postale stalna institucija in naj bi jih sklicevali "vsakih sedem ali deset let" (1).

Nadalje je poudarjeno "pričevanje vere tistim, ki so blizu, in tistim, ki so daleč", ponovna evangelizacija sodobnega, sekulariziranega sveta preko sodelovanja pri sveti liturgiji in molitvi, da bi nadaljevali z "liturgijo po božanski liturgiji" (2), tj. vse naše bivanje napravljali liturgično in se ne omejevali zgolj na uradno obredje. Poudarjen je velik pomen dialoga z nepravoslavniimi kristjani, da bi "bolj podrobno spoznali avtentičnost pravoslavne tradicije, vrednost patrističnega učenja ter vere in liturgičnega življenja pravoslavnih". Besedilo pa trdno stoji na stališču, da "dialogi, ki jih vodi pravoslavna Cerkev, nikoli ne smejo vključevati kompromisov v zadevah vere" (3).

Ob "eksploziji fundamentalizmov znotraj različnih religij" skuša "trezen medreligijski dialog" (4) pomagati k vzajemnemu zaupanju, miru in spravi. Nadalje opozorijo na problem sekularizacije v sodobnosti, ki išče "avtonomijo človeka od Kristusa in duhovnega vpliva Cerkve" (5). Zahodni civilizaciji pripisujejo diahron doprinos h krščanstvu. Že v tem uvodnem dokumentu jasno potrdijo stališče glede poroke, ki je za pravoslavno Cerkev "nerazvezljiv ljubeč odnos moža in žene, velika skrivnost Kristusa in Cerkve, mala Cerkev" (6), ki jo pomaga vzpostavljati in vzdrževati tudi

asketični etos krščanske samoodpovedi ter jo povezuje z zakramentalnostjo življenja Cerkve.

Poleg teh specifičnih tem, ki jih je koncil obravnaval, Sporočilo prinaša tudi kratek prispevek o naslednjih pomembnih sodobnih problemih: razmeji "odnos med krščansko vero in znanostjo" (7), ki ji sicer priznava določene pozitivne prispevke, obenem pa svari tudi pred negativnimi posledicami, kot so npr. manipulacija svobode, izguba dragocenih izročil, uničenje naravnega okolja, prevpraševanje moralnih vrednot; okoljski krizi pripiše vzrok v področju duhovnega in moralnega (8); spoštovanje posebnosti posameznih oseb, ki preprečuje, da bi se "ekonomija spremenila v nekaj avtonomnega, ločenega od osnovnih človekovih potreb, cilj sama na sebi" (9). "Pravoslavna Cerkev se ne udeleži v politiki" (10), vendar pa njen preroški glas ostaja klic za dobro človeka. Poseben člen je namenjen "mladim, ki iščejo polnost življenja" (11), ter odpiranju obzorja sodobnemu, diversificiranemu in raznolikemu svetu. (12)

OKROŽNICA SVETEGA IN VELIKEGA KONCILA PRAVOSLAVNE CERKVE

Najdaljše besedilo koncila je namenjeno "ne le sinovom in hčeram svete Cerkve, temveč tudi vsaki človeški osebi". Poudari aktivno skrb za oznanjevanje evangelija v svetu, saj "dejstvo, da je naša domovina v nebesih (prim. Fil 3,20), nikakor ne zanika, temveč okrepi naše pričevanje v svetu". Okrožnica je razdeljena na sedem poglavij in jo sestavlja 20 členov.

Prvo poglavje z naslovom Cerkev: Kristusovo telo, podoba Svete Trojice zgoščeno razvije osnovno ekleziologijo, utemeljeno na bibličnih in patrističnih virih. "Pravoslavna Cerkev, zvesta apostolski tradiciji in zakramentalni izkušnji, sestavlja avtentično naslednico ene, svete, katoliške in apostolske Cerkve" (2). Pravoslavna Cerkev je nadalje "Cerkev koncilov, sama v sebi je koncil" (3), kar pomeni, da je konciliarnost Cerkve podoba Svete Trojice. Na tem mestu se okrožnica sklicuje tudi na ostale

velike koncile, ne le na sedem ekumenskih, in omeni Veliki koncil (879–880), ki ga je sklical Fotij, Velike koncile v času Gregorija Palamasa (1341, 1351, 1368) ter Svete in velike koncile v Konstantinoplu (1484, 1638, 1642, 1672, 1691, 1872).

Drugo poglavje nosi naslov *Poslanstvo Cerkve v svetu* ter jasno poudari, da "apostolsko delovanje in oznanjevanje evangelija pripada jedru identitete Cerkve" (6). Cerkev vdihuje v človeško družbo 'dih življenja' in zato "morajo vse pravoslavne Cerkve sodelovati pri tem misijonskem poslanstvu" (6).

Tretje poglavje spregovori o identiteti družine – *Družina: podoba Kristusove ljubezni do Cerkve*. Poudari "veliko skrivnost, glede Kristusa in glede Cerkve" (Ef 5,32), ter patristično pojmovanje družine kot "majhne Cerkve"⁴. Sodobna kriza družine je "posledica krize svobode in odgovornosti, egoističnega samouresničevanja, samozadostnosti in avtonomije, izgube zakramentalnega značaja med možem in ženo, pozabe etosa žrtvovaniške ljubezni" (7).

Četrto poglavje sestavlja zgolj en člen z naslovom: *Vzgoja v Kristusu*. Spregovori o tem, da mora vzgoja poudariti ne le to, kar človek je, temveč tudi to, kar naj bi bil. Središče pastoralne skrbi Cerkve je "vzgoja, ki ne usposablja le intelekta, temveč celotne osebe, kot psiho-somatskega in duhovnega bitja v skladu s triptihom: "Bog, človek, svet" (9). Polnost za kristjane sestoji v opori bogo-človeškega občestva Cerkve ter v *theosis* milosti.

Peto poglavje je daljše in obsežnejše ter prinaša naslov: *Cerkev v luči sodobnih izzivov*. Spregovori o "provokativnih izrazih ideologije sekularizacije, ki je prisotna v političnih, kulturnih in družbenih tokovih" (10). Pravoslavna Cerkev tako postavlja ideal in končno merilo za presojanje "Bogo-človeka" namesto "človeka-boga". Cerkev nosi bogočloveški značaj in zato ni od sveta (Jn 18,36), vendar pa je v svetu in zato je nezdružljiva s kakršnim koli prilagajanjem svetu (prim. Rim 12,2). Sodobni razvoj znanosti in tehnologije radikalno spreminja naše življenje, zato moramo, poleg

dobrobiti, resno vzeti tudi nevarnosti tega znanstvenega napredka (11), ki prihajajo iz razhajanja med znanstvenim spoznanjem in človeško voljo. "Nekontrolirana raba biotehnologij ogroža avtentično polnost življenja" (12) in zato Pravoslavna Cerkev ne more zgolj stati ob strani, temveč ponuja svojo antropologijo kot rešitev: svetost življenja, človek kot oseba od spočetja, nemoč objektivizacije človeka, ustvarjenost po Božji podobi, večnostni cilj (12). Močno naglašena je tudi ekološka kriza, ki jo identificirajo predvsem kot duhovno in etično, navzočo v srcu vsakega človeka. Uporabljen je zanimiv izraz kot sinonim za "naravno okolje, naš skupen dom" (13), ki aludira na podnaslov okrožnice papeža Frančiška *Laudato si'* – *Okrožnica o skrbi za skupen dom*. Zaradi napačne rabe Božjega stvarstva je porušen odnos med človekom in okoljem. Potrebno je kesanje za okoljski greh, sprememba mentalitete in vedenja, asketicizem nasproti konzumerizmu, odgovornost, vloga človeka kot 'duhovnika stvarstva', evharističen odnos do stvarstva (14).

Šesto poglavje nosi naslov *Cerkev v luči globalizacije, fenomen ekstremnega nasilja in migracij*. Okrožnica nastopi proti ideologiji globalizacije zaradi avtonomije ekonomije, novih oblik sistematičnega izkoriščanja in socialne nepravčnosti. Opozarja na problem individualizma, 'kulture človekovih pravic', ki vodi do arbitrarnega preoblikovanja pravic v sredstva za srečo. "Nihče ni ovrednotil človeka in skrbel zanj v tolikšni meri, kot je storil Bogočlovek Kristus in njegova Cerkev" (16). Okrožnica ostro nastopi tudi zoper naraščajoče nasilje v imenu Boga, zoper fundamentalizem in morbidno religioznost (17). Ob sodobnih velikih humanitarnih krizah Pravoslavna Cerkev posebej poziva vse vpletene k "delu za spravo in spoštovanju človekovih pravic, za zaščito Božjega daru življenja" (18). Posebno so omenjeni kristjani na Bližnjem vzhodu, v Ukrajini ter v Siriji. Begunska in migrantska kriza v prvi vrsti kliče k uresničevanju Jezusovega načela o pomoči bližnjemu (Mt 25,40); vendar pa okrožnica apelira na vse, da bi "se odstranili vzroki begunske krize" (19).

Sedmo poglavje sklene okrožnico pod naslovom *Cerkev: priča v dialogu*. Govori o tem, da "Cerkev izraža občutljivost do vseh, ki niso v občestvu z njo in ne razumejo njenega glasu" (20). Pravoslavna Cerkev ni nikoli sprejemala teološkega minimalizma oz. dvomila v svojo dogmatično tradicijo oz. evangelijski etos. Vendar pa je bila tudi vedno "zavzeta za dialog, posebno z nepravoslavnimi kristjani" (20).

POMEN POSTA IN NJEGOVO UPOŠTEVANJE V SODOBNOSTI

Uvodni trije členi so namenjeni kratki predstavitvi osnov pravoslavnega razumevanja posta, trdno ukoreninjenega v bibličnem in patrističnem pojmovanju. Post je Božja zapoved (1 Mz 2,16–17), izraz pravoslavnega asketskega ideala. Post nas uči nenehne pozornosti na duhovno dimenzijo človeške osebe. Bazilij Veliki piše, da lahko s pomočjo posta "obudimo tisto, kar smo zgubili takrat, ko se ga nismo držali".⁵ Dokument tako vztraja na bogati obljubi asketskega boja, ki je človeku v prid in izraža novo življenje v Kristusu. Cerkev pa je že v preteklosti, po pastoralnem razločevanju, vzpostavila tudi izjeme (οἰκονομία) glede pravil posta. "Fizična slabotnost, posebne potrebe, težki časi" so okoliščine, ko je potrebna posebna pastoralna skrb in odgovornost škofov krajevnih Cerkva. Dokument priznava, da se danes mnogi verni ne držijo vseh pravil postenja. "Zato morajo z obzirnostjo do tistih, ki se težko držijo pravil postenja, bodisi zaradi osebnih razlogov (bolezen, služba v vojski, delovne razmere itd.) bodisi zaradi splošnih razlogov (posebni klimatskih območij, socialno-ekonomske okoliščine), krajevne Cerkve določiti, kako izvrševati filantropično oikonomijo in empatijo" (8). To 'lajšanje' določil pa ne sme zmanjševati velikega pomena posta.

ODNOSI PRAVOSLAVNE CERKVE Z OSTALIM KRŠČANSKIM SVETOM

Že na začetku je podano trdno stališče, da "pravoslavna Cerkev, kot ena, sveta,

katoliška in apostolska, zavzema osrednje mesto pri prizadevanju za krščansko edino v svetu danes" (1). To prizadevanje za edinstvo, katerega pomena se zavedajo, izhaja iz zvestobe Svetemu pismu in izročilu (1–4). Nadalje zatrjujejo, da v skladu z 'ontološko naravo Cerkve', njena edinstvo v resnici nikoli ne more biti porušena in zato sprejemajo zgodovinska imena drugih ne-pravoslavnih Cerkva in konfesij ter pozivajo k "čimprejšnji rešitvi eklezioloških vprašanj; zakramenti, milost, duhovništvo in apostolsko nasledstvo" (6). Naklonjeno in pozitivno gledajo na teološki dialog – bilateralen oz. multilateral – iz teoloških in pastoralnih razlogov.

Deveti člen dokumenta govori o tem, da se mora dialog že na ravni pravoslavnih Cerkva nadaljevati tudi, če določene lokalne Cerkve ne pošljejo svojega predstavnika in tako ni več vsepravoslaven. Metodologija teološkega dialoga je usmerjena tako k reševanju obstoječih teoloških razlik oz. novemu diferenciranju, kot tudi k iskanju skupnih elementov krščanske vere. Skupen cilj teoloških razprav je "popolna vzpostavitev edinstva v pravi veri in ljubezni" (12). Nadalje je poudarjen tudi pomen različnih teles, ki so nastala v zgodovini ekumenskega gibanja. Najprej gotovo Svetovni svet Cerkva (WCC), pa tudi Konferenca evropskih Cerkva, Bližnjevzhodni svet Cerkva, Afriški svet Cerkva ... Pomemben je 18. člen, ki zatrdi, da sodelovanje pravoslavne Cerkve v WCC "ne pomeni enakosti konfesij" in da ne morejo sprejeti edinstva, ki bi bila le "interkonfesionalni kompromis". Ekumenski dialog mora biti vedno pospremljen "s pričevanjem svetu preko medsebojnega razumevanja in ljubezni, brez vsakega dejanja prozelitizma, uništstva in drugih provokativnih interkonfesionalnih tekmovanj" (23). Zavedajo pa se, da ekumensko gibanje potrebuje nove oblike za ustrezne odgovore novim okoliščinam in izzivom sodobnega sveta, kar lahko pomeni t. i. *eksistencialni ekumenizem* (iskati skupne odgovore na konkretna eksistencialna vprašanja, npr. ekologija) ali pa t. i. *ekumenizem krvi* (skupno pričevanje med preganjanji).

AVTONOMIJA IN NAČINI NJENE RAZGLASITVE

Institucija avtonomije je kanonični izraz relativne oz. delne odvisnosti določene cerkvene regije od kanonične jurisdikcije avtokefalne Cerkve, ki ji kanonično pripada. Ta praksa je v vzhodnih Cerkvah povzročila, da so se oblikovale različne stopnje odvisnosti odnosa avtonomnih do avtokefalnih Cerkva. V tem kratkem dokumentu so torej zapisane norme, ki določajo npr. način izvolitve primasa avtonomne Cerkve, načini pravne odvisnosti in sodelovanja, načini razglasitve ipd.

PRAVOSLAVNA DIASPORA

Dokument najprej predstavi željo vseh pravoslavnih Cerkva, da bi se problem diaspore čim prej uredil v skladu s pravoslavno ekleziologijo, kanonično tradicijo in prakso pravoslavne Cerkve. Ugotavljajo, da zaradi trenutnega stanja ter pastoralnih in zgodovinskih razlogov sedaj še ni možno uveljaviti striktno kanoničnega reda, da bi bil le en škof na določenem ozemlju. Zato velevalo, naj se ohranjajo oz. ustanovijo 'zbori škofov' (1b), dokler ne pride primeren čas, po principu kanonične eksaktnosti (ἀκρίβεια). Ti zbori škofov naj združujejo vse kanonične škofove na določenem ozemlju in naj služijo izkazovanju edinosti pravoslavja, sodelovanju, pastoralnemu delovanju itd. Dokument razdeli ozemlja na 13 različnih zborov škofov (i. Kanada, ii. Združene države Amerike, iii. Latinska Amerika, iv. Avstralija, Nova Zelandija in Oceanija, v. Velika Britanija in Irska, vi. Francija, vii. Belgija, Nizozemska in Luxemburg, viii. Avstrija, ix. Italija in Malta, x. Švica in Lichtenstein, xi. Nemčija, xii. skandinavske države (razen Finske), xiii. Španija in Portugalska) (3). Nadalje besedilo poda tudi *Pravila delovanja zborov škofov v pravoslavni diaspori*, ki natančno določijo potek dela, njihovo strukturo in cilje. Po eni strani strogo naglašajo, da te ustanove v ničemer ne smejo

posegati v jurisdikcijo posameznega škofa, obenem pa med njihove pristojnosti določijo tudi pripravo načrta organiziranja pravoslavja v skladu s kanoničnimi določili. Vse odločitve zborov škofov se sprejemajo s konsenzom in naj odražajo vsepravoslavni pristop.

ZAKRAMENT POROKE IN NJEGOVE OVIRE

Eden izmed bolj zanimivih dokumentov koncila je zagotovo kratko besedilo, razdeljeno na dva dela, ki obravnava pojmovanje poroke. Prvi del, ki ima naslov *Pravoslavna poroka*, najprej oriše, kako sekularizacija in moralni relativizem ogrožata institut poroke. Temu nasproti jasno poudarijo, da je poroka sveta, da je najstarejša oblika Božjega zakona (prim. 1 M 2,23) ter da je skrivnost nerazvezljive vezi med možem in ženo ikona edinosti med Kristusom in Cerkvijo (Ef 5,32). Ta kristocentrična tipologija zakramenta poroke je močno poudarjena, saj iz nje izhaja tudi razlog, zakaj škof oz. duhovnik blagoslovi to sveto zvezo s posebnim blagoslovom (I.3). Jasna podoba je tudi izražena s patristično formulacijo, da je "družina majhna Cerkev oz. ikona/podoba Cerkve" (4). Izzivalno je tudi pojmovanje, ki ga dokument namenja pastoralni občutljivosti, ki jo je poznal že sveti Pavel (Rim 7,2–3; 1 Kor 7,12–15. 39). "Pastoralna občutljivost je nujna, ne le zaradi biblične tradicije, ki prinaša to vzporejanje med naravno vezjo poroke ter zakramentom Cerkve, ampak tudi zaradi tega, ker Cerkev ne izključuje inkorporacije določenih principov grško-rimskega prava, ki določajo zakonsko zvezo med možem in ženo kot občestvo Božjega in človeškega prava (Modestin), skladno s svetostjo zakramenta zakona, ki ga poudarja Cerkev" (6). Nadalje opredelijo razliko med civilnim zakonom, ki je le "preprosto legalizirano skupno življenje pred državo", in zakonom, ki ga Cerkev blagoslovi (9). Glede istospolno usmerjenih je zapisano v 10. členu: "Cerkev ne dovoli svojim članom, da bi sklepali istospolne zveze oz. kakršne koli druge oblike

skupnega življenja, različne od poroke. Cerkev se z vsemi možnimi pastoralnimi naporimi trudi za pomoč svojim članom, ki vstopajo v take zveze, da bi razumeli resničen pomen pokore in ljubezni, blagoslovljene s strani Cerkve." Zavedajo se tudi težkih posledic krize zakona in družine, ki prinaša čedalje več ločitev, splavov in drugih problemov družinskega življenja. Vse te okoliščine sestavljajo izziv za Pravoslavno Cerkev v sodobnem svetu.

Drugi del dokumenta z naslovom *O zadržkih za poroko in apliciranju 'oikonomije'* je bolj pravne narave in dejansko določa zadržke za vstop v zakon (sorodstvo po krvi, naklonjenosti posvojitvi, duhovno sorodstvo, ne-razvezan oz. ne-izničen zakon, tretjič sklenjen zakon). Poroka po sprejeti meniški tonzuri je prepovedana, v skladu s prevladujočo kanonično tradicijo pa ohranjajo tudi prepoved poroke po duhovniškem posvečenju. Prepovedujejo tudi poroko med pravoslavni in nepravoslavni kristjani, sklicujoč se na kanonično *akribijo*. Poroka med pravoslavni in nekristjani pa je kategorično prepovedana. Dokument pa priznava človekovo odrešenje za cilj in iz tega izhajajoč tudi izvajanje cerkvene *oikonomije* v odnosu do vzdržkov za zakon, ki pa jih mora potrditi svet sinod vsake avtokefalne Cerkve "v skladu z načeli svetih kanonov in v duhu pastoralnega razločevanja" (II.5.ii.). Dokument se konča: "Praksa implementacije cerkvenega izročila glede zakonskih vzdržkov mora upoštevati tudi relevantna načela civilne zakonodaje, ne da bi s tem zaobšli meje cerkvene *oikonomije*." (II.6.)

POSŁANSTVO PRAVOSŁAVNE CERKVE V SODOBNEM SVETU

Najdaljši dokument koncila, ki je sprožil tudi največ polemik med škofi, je razdeljen na šest delov in obravnava "prispevek Pravoslavne Cerkve k udejanjanju miru, pravice, svobode, bratstva in ljubezni med ljudmi ter prenehanje rasne in druge diskriminacije". Kristusova Cerkev živi v svetu, a ni od sveta

(prim. Jn 17,11); iz obhajanja evharistije in predokusa novega stvarstva izhaja stalen navdih za aktivno spoprijemanje s težavami človeštva v vsakem času. Ta aktivnost je tesno povezana z misijonarskim poslanstvom Cerkve, saj "deli skrbi in strahove sodobnega človeštva glede temeljnih eksistencialnih vprašanj, ki zadevajo svet danes."

Prvi del govori o *dostojanstvu človeške osebe*, kjer je utemeljena veličina človeške osebe s pomočjo biserov patristične misli. Cilj poboženja je novi Adam, Kristus, ki je "napravil človeško osebo za Božjo, kot je sam".⁶ Iz tega izhajajoč pozivajo k medkrščanskemu sodelovanju za varovanje človeškega dostojanstva. Človeška oseba kot najvišja vrednota, naj bo predpostavka za čim širše sodelovanje na lokalni, narodni in mednarodni ravni. (A. 3.)

Drugi del z naslovom *Svoboda in odgovornost* spregovori o svobodi, kot tisti človeški značilnosti, ki nas dela zmožne duhovnega napredka, obenem pa prinaša tudi nevarnost nepokorščine in padca v zlo. Drugi člen obširno poudari te posledice zla: "sekularizem, nasilje, moralni laksizem, odvisnosti, rasizem, orožarske tekme in vojne, socialne katastrofe, zatiranje različnih družbenih in verskih skupin ter vsega človeštva, družbena neenakost, zatiranje človekovih pravic na polju svobode vesti in verske svobode, ekonomska revščina, nepravilna razdelitev osnovnih dobrin, lakota, nasilne migracije, trgovina z ljudmi, begunska kriza, uničevanje okolja, nebrzdana raba genetske biotehnologije in biomedicine." (B.2.) Poglavje se zaključuje s pozivom za odkritje svobode v Kristusu: "Svoboda brez odgovornosti in ljubezni končno vodi k izgubi svobode." (B.3.)

Tretji del je naslovljen *Mir in pravica* ter vabi h Kristusovem miru, ki je "razodetje organske edinosti v Kristusu med ljudmi in svetom, med vsemi narodi sveta." (C.1.) Obenem pa stavi mir in pravičnost odvisna tudi od človeške sinergije z Bogom. Nasprotja, razdori, kriminal in vojne so simptomi duhovne bolezni, ki je greh. Pravoslavna Cerkev se torej čuti dolžno,

da podpira vsa prizadevanja za mir in tlakuje pot pravici, bratstvu, resnični svobodi in medsebojni ljubezni med vsemi ljudmi enega nebeškega Očeta.

*Mir in nasprotovanje vojn*am je naslov četrtega poglavja, v katerem Pravoslavna Cerkev ostro obsodi vojno na splošno, vojno z množičnim jedrskim, kemičnim in biološkim orožjem itd. Vojno razumejo kot rezultat zla in greha v svetu ter odpirajo vse pobude in napore za preprečitev vojn s pomočjo dialoga. Posebej obsojajo preganjanje kristjanov in drugih skupnosti na Bližnjem vzhodu, vojne zaradi nacionalizma, etničnega čiščenja in nasilnega prevzema ozemelj.

Peti del z naslovom *Odnos cerkve do diskriminacije* govori o tem, da Cerkev priznava vsakemu človeškemu bitju "ne glede na barvo kože, vero, raso, spol, narodnost in jezik" (E.2.) enake pravice v družbi. Pravoslavna Cerkev ostro nastopa proti kakršni koli diskriminaciji in si dovoli pravo, da javno predstavlja svoje učenje.

Poslanstvo pravoslavne Cerkve kot priče ljubezni v služanju je zadnji in najdaljši del tega dokumenta. Opredeli se za večvrstno sodelovanje z družbenimi institucijami ter se jasno opredeli tudi za ekonomijo, ki je zgrajena na etičnih principih, služi potrebam ljudi in združuje uspešnost s pravičnostjo in solidarnostjo. Izraža zaskrbljenost nad "porabniškim življenjskim stilom, izgubo krščanskih vrednot, izgubo duhovnih korenin narodov, izgubo zgodovinskega spomina in pozabo tradicij." (F.6.) Izpostavi ideologijo liberalistične globalizacije, ki je orodje za porabništvo in nemoralnost. Opozori tudi na negativen vpliv množičnih medijev, ki so podvrženi tem ideologijam. Znanost dojema kot Božji dar človeštvu, ki pa mora biti v skladu s svobodo in svetostjo človeškega življenja. Posebna pastoralna skrb pravoslavne Cerkve je namenjena mladim ljudem, ki jim mora biti nudena "kristocentrična vzgoja" (F.14.) V tem smislu je mišljena predvsem skrivnost krščanskega zakona. Dokument se zaključuje s trditvijo, da "preroški in pastoralni glas

Cerkve, odrešujoča beseda križa in vstajenja, nagovarja srce človeštva k miru, pravici, svobodi in ljubezni med ljudmi in narodi, katerih edino merilo je darovani Gospod (prim. Raz. 5,12)." (F.15.)

ZAKLJUČEK

Glavna želja koncilskih očetov je bila dokazati trdnost, edinost in povezanost Pravoslavne Cerkve. Gotovo je bil koncil zgodovinski dogodek, ki pa ni sklenjen in zaključen, marveč nosi v sebi naboj za novo iskanje edinosti. Je velik mejnik na poti razvoja pravoslavne ekleziologije ter ostalega nauka, ki zaznamuje tudi vsakodnevno življenje vernikov. Koncil naj bi torej postal redna praksa udejanjanja principa konciliarnosti, za katerega zagotavljajo, da je edina možna pot skupnega iskanja v Cerkvi. Ekumenski patriarh Bartolomej I. je v zaključni pridigi dejal, da mora sedaj nastopiti t. i. "čas koncila po koncilu", kar naj bi pomenilo, da sklepi zaživijo med ljudmi, po škofijah in župnijah.

Odmevnost koncila je bil zagotovo zmanjšanja vsled neprisotnosti štirih Cerkva, predvsem ruske Pravoslavne Cerkve. Njihov podroben komentar na sklepne dokumente še pričakujemo in od tega odziva bo v veliki meri odvisna tudi pot naprej. Porajajo se tudi vprašanja o veljavnosti in zavezujočnosti dokumentov, na kar bo tudi moral odgovoriti čas. Vendar pa ravno pravoslavna praksa potrjevanja koncilskega učenja, ko šele naslednji koncil lahko potrdi predhodnjega, odpira pot za nov dialog, za odkrivanje nujnosti klica k edinosti.

1. Mednaslovi v besedilu so obenem tudi uradni nazivi objavljenih dokumentov v slovenskem prevodu. Vsi so dostopni na uradni spletni strani koncila (www.holycouncil.org).
2. Pod vsakim dokumentom so objavljeni vsi podpisniki, tako da lahko jasno vidimo, kje določen podpis manjka. To so bili predstavniki grške, srbske ter ciprške Cerkve.
3. Grško: Σύναξις; rusko: Синод, Sobor.
4. Janez Krizostom, *Komentar k Pismu Efežanom*, 20, PG 62.143.
5. Bazilij Veliki, *O postu*, 2,7. PG 31, 196D.
6. Evzebij iz Cezareje, *Komentarji k evangeliem*, knj. 4,14. PG 22, 289A.